

a la documentació del Consell d'Aragó, fins ara no estudiada; que ens permet de donar noves dades sobre aquest problema, tan discutit, de la història de la Península, sobretot després dels treballs dels professors Hamilton, Braudel i Américo Castro. Diu que aquesta expulsió no fou un cas aïllat i recorda altres casos d'eliminació de minories no assimilades, a França (hugonots) i a la Gran Bretanya (catòlics d'Irlanda). L'expulsió dels moriscs al regne de València (1609), feta contra l'opinió dels terratinents, fou quasi total. El Sr. Reglà valora la població morisca en uns cent cinquanta mil habitants dels cinc-cents mil que tenia el Regne: l'ordre que permetia que restés un sis per cent dels moriscs aviat fou anul·lada. A Aragó la qüestió morisca havia estat molt debatuda durant tot el regnat de Felip II, sobretot després de la revolta favorable a Antonio Pérez, i dels intents posteriors d'aquest per retornar a la Península amb l'ajuda dels moriscs aragonesos i altres minories descontentes. Al moment de l'expulsió (1610) la població d'Aragó era d'uns tres-cents trenta mil habitants, i d'aquests, uns setanta mil eren moriscs, nombre bastant exacte, per tal com es pot calcular a base d'un cens fet a fi de controlar-ne l'expulsió. Hi hagué molts plets a causa de la resistència de les autoritats de Saragossa a fer l'expulsió a contrafur, però per fi l'expulsió fou també quasi total. Al Principat el problema no era greu, puix que, d'una banda, la població morisca només era d'uns deu mil habitants sobre un cens de tres-cents cinquanta mil, i de l'altra, l'expulsió (1610) no fou tan total com als altres regnes de la Confederació catalano-aragonesa: gairebé tots els moriscs del bisbat de Tortosa es quedaren, i molts d'altres retornaren després de l'expulsió. Estudia a continuació el problema després de l'any 1614, quan l'expulsió en massa s'ha acabat, però segueix l'expulsió dels qui han retornat o dels qui fins en aquell moment encara no han partit. El Comunicant opina que foren expulsades unes dues-centes cinquanta mil persones entre tota la Confederació, és a dir, un vint per cent del cens. Les conseqüències econòmiques d'aquest acte foren molt considerables, especialment pel que es refereix a la pèrdua del valor dels censals i les pèrdues a les grans propietats dels latifundistes. La monarquia intentà de resoldre aquests problemes per mitjà d'una desvaloració i d'un repoblament fet amb cristians vells. Això no obstant, es produí la fallida de la banca valenciana i un cert desordre que perjudicà la política de màxim esforç del comte-duc d'Olivares.

Intervenen els Srs. J. NADAL (creu que quedaren bastants moriscs després de l'expulsió: a Simancas n'hi ha la relació), F. DURAN i CAÑAMERAS (caldria escorcollar els fons dels arxius senyorials i dels dels Templers i Hospitalers), J. AINAUD (un text trobat del comte de Guimerà confirma l'expulsió total i el fet que els moriscs eren inassimilables), J. IGLÉSIES, F. SOLDEVILA i el COMUNICANT (l'ordre d'expulsió fou contundent, i només en foren exceptuats els moriscs del bisbat de Tortosa; alguns dels expulsats, però, degueren tornar). — JORDI CARBONELL, Secretari.

5 desembre 1953: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT presenta el Prof. Antoni Era, de la Universitat de Sàsser.

El Sr. ERA exposa la seva comunicació sobre els *Parlaments a Sardenya en temps de Ferran el Catòlic*. Creu que és important l'estudi dels parlaments reunits a Sardenya per al coneixement de les condicions socials de l'època. Ensenms amb els professors Marongiu i Loddo ha emprès la publicació i l'estudi jurídic d'aquests parlaments. Tot el que es proposava en aquestes reunions eren necessitats de les diverses classes socials, expressió i reflex de la vida a l'illa. El nom de parlament ha induït a error: eren corts, bé que a Sardenya no hi ha hagut corts generals. Al regnat del Rei *Catòlic* es reuniren del 1481 al 1485 i del 1497 al 1511. El del 1481 és el primer parlament celebrat a Sardenya que és documentat: dels anteriors, només en tenim notícies. En època més tardana el Virrei tenia dret a reunir el parlament i podia també prorrogar-lo. Els impostos que aprovaven els parlaments, més que no pas nous impostos, eren

augment de determinades taxes ja existents, com el dret de bolla. En el parlament de 1497 el Rei, invocant el perill turc, vol convertir els impostos municipals en impostos destinats a la defensa de l'illa: troba una gran resistència per part de la noblesa. El Rei es nega a concedir noves gràcies a canvi de donatius allegant que això només es pot fer a les Corts Generals. El nomenament de Giovanni Berini com a virrei assenyala la importància donada per Ferran II a l'illa de Sardenya. Durant el domini català, l'illa no és una colònia, però acaba essent-ho més tard a causa de la mala conducta dels virreis. Catalunya donà a Sardenya la unitat i la independència, perquè quan hi arribaren els catalans era dividida en quatre regions i sotmesa a Pisa. Remarca la gran autonomia que tenia l'illa durant el domini català, i en cita diversos exemples.

Intervenen els Srs. DURAN i CAÑAMERAS (un parlament era una reunió per a un afer concret i sense la presència del rei: el Parlament de Casp n'és un exemple), J. RUBÍO i BALAGUER i el PRESIDENT. — R. ALBERT i LLAURÓ, Secretari.

9 desembre 1953: Llengua i Literatura. — Presideix el Sr. R. ARAMON i SERRA.

La Srta. ROSALIA GUILLEUMAS presenta la seva comunicació sobre *Les relacions de Ramon Llull i Verdaguer*.¹ A la primera part de la seva comunicació, la Srta. Guilleumas estudia el coneixement que Verdaguer tenia de l'obra de Llull. El seu iniciador fou Marià Aguiló, bibliotecari de la Biblioteca Provincial de Barcelona, on Verdaguer féu la seva primera còpia del *Libre d'Amic e Amat* l'any 1876. D'aquesta còpia provenen les primeres influències de Llull en l'obra verdagueriana, concretament en els *Idyllis*. El contacte amb els primers lullistes mallorquins i amb Mn. Jaume Collell i els viatges a Mallorca dels anys 1883 i 1887 augmenten l'interès de Verdaguer per Llull. Mentre s'està al santuari de la Gleva fa la còpia més extensa del *Libre d'Amic e Amat* i fa el seu darrer viatge a Mallorca, invitat per l'arxiduc Lluís Salvador. Allí decideix la realització d'una sèrie de glosses del *Libre d'Amic e Amat*, que seran publicades després de la seva mort, les quals són l'obra més lulliana del poeta. Després la Srta. Guilleumas estudia les obres de Verdaguer que tenen més influència de Llull: els *Idyllis*, el *Roser de tot l'any*, les *Flors del Calvari* i especialment les *Perles del Libre d'Amic e Amat*. Estudia primerament els manuscrits de les diverses còpies del *Libre* i d'algunes poesies de Llull, així com els manuscrits de les seves composicions d'influència lulliana, els quals es troben a la Biblioteca de Catalunya, a l'Arxiu Històric de la Ciutat i en arxius particulars. Des del punt de vista de la crítica literària posa en evidència la diversitat d'estil d'ambdós autors. Verdaguer fa, però, un ús abundant dels recursos estilístics de Llull adaptant-los a la seva època i a la seva psicologia. Comprèn i assimila el Llull místic franciscà i el poeta que es manifesta en les metàfores acolorides i brillants, i no pas el filòsof. Afirmar, per últim, que Verdaguer fou un dels capdavaners a fer conèixer i valorar la figura de Llull.

Intervenen el PRESIDENT (fa al·lusió al Premi Montoliu que la Srta. Guilleumas ha obtingut amb el seu treball) i els Srs. P. BOHIGAS, J. CARRERAS i ARTAU (suggereix que es podria completar l'estudi de la Srta. Guilleumas fent un paral·lel psicològic entre Verdaguer i Llull), O. CARDONA (remarca l'escassetat de lèxic lullian en Verdaguer: Verdaguer ha dut R. Llull al seu llenguatge popular), i la COMUNICANT (la psicologia de Verdaguer és encara obscura, i un paral·lel psicològic amb Llull és difícil; l'arcaisme del llenguatge lullian impedia que Verdaguer l'adoptés). — A. M. BADIA i MARGARIT, Secretari.

21 desembre 1953: Història. — Presideix el Sr. FERRAN SOLDEVILA.

El Sr. JORDI NADAL exposa la seva *Contribució a l'estudi de la població catalana*

1. Aquesta comunicació és un resum del llibre *Ramon Llull en l'obra de Jacint Verdaguer*, aparegut formant el volum II de la "Biblioteca Verdagueriana" (Barcelona 1953).